

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Harjunen, Hannele

Title: Uusliberaalit ruumiit ja lihavuus

Year: 2016

Version:

Please cite the original version:

Harjunen, H. (2016, 20.04.2016). Uusliberaalit ruumiit ja lihavuus. Tiedeblogi.
<https://www.jyu.fi/blogit/tiedeblogi/harjunen>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Uusliberaalit ruumiit ja lihavuus

Uusliberaali talousajattelu jäsentää lähes kaikkea toimintaa nyky-yhteiskunnassa. Ajassamme arvostetaan tehokkuutta, tuottavuutta ja kustannustehokkuutta. Erilaisin mittauksin, laskelmin, laadunvarmistuksen ja kehittämisen keinoin pyritään tuottamaan huippuunsa viritettyjä virtaviivaisia järjestelmiä ja organisaatioita.

Uusliberaalin talousaateen läpäisemä ajattelu ei rajoitu yhteiskunnan rakenteisiin vaan sen vaikutus ulottuu myös yksilöihin ja heidän ruumiisiinsa. Tehokkuus- ja tuottavuusajattelu näyttää siirtyneen myös intiimin elämän alueelle. Se näyttää ohjaavan esimerkiksi sitä miten syömme, liikumme, nukumme ja rentoudumme.

Olen viime vuodet tutkinut kuinka uusliberaali ajattelu muokkaa sukupuolittuneita ruumiita ja käsityksiä niistä. Erityisesti olen ollut kiinnostunut lihavuudesta, ja miksi siitä on tullut 2000-luvulla niin vihattu ominaisuus. Pelkkä kansanterveydellinen intressi ei selitä inhoa ja halveksuntaa, joka kohdistuu lihavuuteen ja lihaviin ihmisiin. Lihavuutta ei kohdellakaan vain terveystieteiden kautta. Lihavuusfobian ytimessä näytävät olevan uusliberaalin talouden, terveyden ja moraalien yhteen kietoutuneet merkitykset.

Lihavuus on ollut pitkään stigmatisoiva ominaisuus, mutta viime vuosikymmenen aikana se on suorastaan demonisoitu. Keskustelua on hallinnut käsitys lihavuudesta epidemianomaisena sairautena. Tämän ”lihavuusepidemiadiskurssin” myötä lihaviin ihmisten on esitetty olevan syyppää lähes kaikkeen ilmastonmuutoksesta öljyn hinnan nousuun, maailman nälkäongelmasta kansanterveyden ja -talouden tuhoamiseen. Sen on myös katsottu olevan merkki kansakuntien moraalisisesta rappiostilasta.

Vaikka lääke lihavuuteen löytyisi huomenna ja lihavat ihmiset sen myötä laihtuisivat, mainitut ongelmat eivät ratkeaisi, sillä kyse on taloudellisesta vallasta ja sen jakautumisesta globaalisti. Lihavuuden ymmärtäminen moraalisisena ongelmana tekee siitä sopivan uusliberaalin talouden aiheuttamien ongelmien symbolin ja syntipukin. **Susan Sontagia** mukailleen, lihavuudesta näyttää rakentuneen eräänlainen aikamme ”symbolinen sairaus”.

Terveys on keskeinen alue, jolla uusliberaalia ruumiista tuotetaan ja hallitaan. Tämä ilmenee terveysaatteessa (healthism), johon sisältyy odotus yksilön vastuusta, omista valinnoista ja jatkuvasta terveyden ”tekemisestä”. Ruumiin pinnalta luettuna ”oikein” suoritettu ja performatoitu terveys on keskeinen uusliberaalin ruumiin hyve: valtiovarainministerin triathlon – tweetit, Maija Meikäläisen kuntosalit -selfiet tai ruokavalion jatkuva hienosäättö ja tarkkailu ovat terveyden performatiiveja.

Terveys nähdään osoituksena ruumiiseen panostetusta työstä ja potentiaalisesta tuottavuudesta. Lihava ruumis joka rakennetaan lähtökohtaisesti sairaana, tuottamattomana ja kalliina ruumiina, ei näitä vaatimuksia täytä.

Uusliberaalin ajattelun hallitseman yhteiskunnan päämääränä näyttää olevan yksilö, joka ilmentää sen eetosta olemalla yhteiskunnalle halpa, kontrolloitu, tehokas, itseohjautuva, vastuullinen ja hyviä valintoja tekevä, mutta paradoksaalista kyllä, myös jatkuvasti kuluttava yksilö.

Lihavuuden nähdään rikkovan uusliberaalin tehokkuus- ja tuottavuusajattelun ideaalia, vaikka lihavaa ruumista voi myös ajatella sen tuloksena ja täydellisimpänä luomuksena. **Guthman** ja **DuPuis** (2006) ovat esittäneet, että uusliberaali talous sekä tuottaa lihavuuden epäoikeudenmukaisella ja eriarvoisuutta lisäävällä politiikallaan että tuottaa sen ratkaistavana terveydellisenä, sosiaalisena, moraalisenä ongelmana. Esimerkiksi Yhdysvalloissa lihavuus on yleisintä köyhien ja etnisten vähemmistöjen parissa, joiden mahdollisuudet tehdä ravitsemus- ym. valintoja terveellisyyden perusteella ovat pienet sekä sosioekonomisista että yhteiskuntasuunnittelullisista syistä. Tuoretavaran saatavuus on todellinen ongelma jos asuinalueella ei ole ruokakauppaa, julkinen liikenne on kehittymätöntä ja autoon ei ole varaa. Samaan aikaan saatavilla on paljon halpaa mutta ravitsemuksellisesti heikkolaatuista ruokaa. Paine laihtua kohdistetaan yksilöön, vaikka ratkaisut eivät olisi hänen vallassaan.

Epäonnistuminen painon hallinnassa leimaa yksilön sairaaksi, stigmatisoi sosiaalisesti ja se nähdään merkinä moraalisen heikkoudesta. Uusliberaalissa kulttuurissa yksilö voi "parantua" näistä kuluttamalla lisää esimerkiksi laihtutusteollisuuden tuotteita sekä liikunta- ja terveydenhoitopalveluita, joiden kustannukset vastuullinen uusliberaali kansalainen tietysti maksaa omasta kukkarostaan. Julkisen terveydenhoidon piirissä lihava yksilö on "kustannus" ja "taakka" ja hän "kuormittaa" terveydenhoitoa. Samaan aikaan ja uusliberaalin logiikan mukaisesti yksilön henkilökohtaiset suuretkin taloudelliset panostukset terveyteensä nähdään investointina, strategisena panostuksena ja vastuullisuutena.

Hannele Harjunen, yliopistonlehtori, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, 20.4.2016